

geloofsblidschap (vs 16-18), thans beeldt hij datzelfde leven uit in geheel andere relatie.

Het gaat hier over de levenshouding der geloovigen tegenover het kerkelijke leven, waarin zij krachtens de gemeenschap der heiligen, een naam en plaats verkregen hebben.

Ook daar moet het leven in verband met Jezus' wederkomst zijn eigen stempel ontvangen.

„Bluscht den Geest niet uit, veracht de profetieën niet!“... zoo roept de Apostel Christus' adventsgemeente toe.

Met dien „Geest“ heeft hij het oog op de krachten en werkingen, welke van den Geest des Heeren sedert den grooten Pinksterdag uitgaan in de gemeente, speciaal in het charisma der profetie, waardoor men onder directe, wondervolle Geestesdrijving het Woord des Heeren sprak en verklaarde.

Beide vermaningen liggen dus in één lijn, in één vlak. Afgedacht van het zeer bijzondere werk des Geestes in de eerste Christen-gemeenten, gaat het hier over de houding, welke de Gemeente des Heeren in te nemen heeft tegenover den dienst des Woords. Natuurlijk zien wij het onderscheid tusschen een „profeet“ in de gemeente van Thessalonica en een geordend dienaar des Woords in onze kerken niet voorbij. Maar in wezen is er tusschen beider dienst toch geen verschil.

Houdt ge dit nu in 'toog, dan wordt ook het zeggen: „Bluscht den Geest niet uit!“ voor u verstaanbaar. Dat kan natuurlijk niet beteekenen, dat wij dien Geest in Zijn persoonlijk bestaan zouden kunnen doden. Hij is tezamen met den Vader en met den Zoon eeuwig God en geen schepsel kan Hem in Zijn bestaan ook slechts in 'tgeringsle tegenstaan of Zijn heerlijkheid verduisteren.

Het kan óók niet beteekenen, dat eenig geloovige, die door dien Geest den Christus werd ingelijfd, en al Zijn schatten en gaven aannam, dien Geest in Zijn innerlijke, zaligmakende, wederbarende werkingen zou kunnen weerstaan en Hem zou kunnen verdrijven en verliezen.

Er is geen afval der heiligen.

De roeping en verkiezing Gods is onberouwelijk. Moogt ge door het geloof kinderlijk belijden, dat die Geest ook u gegeven is, dan verlaat Hij u nimmermeer. Ge kunt Zijn werk in u nimmer ongedaan maken en in dien zin den Geest niet blusschen; Hij verlaat niet, wat Zijn hand begon.

Eens gegeven, blijft gegeven, en hoezeer ge Hem ook bedroeven kunt, blusschen nimmermeer.

Daarom moeten we hier denken aan het „objectieve“ werk des Geestes in den Dienst des Woords.

Hij getuigt door middel van 'tambt in 'tmidden der gemeente.

Hij werkt in haar door gaven en krachten en in heel den kerkelijk-ambtelijken dienst.

Daarin brandt die Geest als een vuur.

Hij wil daardoor uw oog verlichten, uw ziel verwarmen, u sterken in den geloove, heiligen in den wandel, bekrachtigen in uw hope, u in stand houden naar den „inwendigen mensch“.

Wat moet nu onze houding daartegenover zijn met het oog op Christus' wederkomst?

Vele Christenen van vroeger en van later tijd hebben gemeend, dat juist de levende, intensieve verwachting van 's Heilands wederkomst een zekere losse houding tegenover het gemeentelijke leven, althans tegenover het kerkelijke instituut zou wetigen.

Montanisme en Anabaptisme braken de Kerk af.

Maar de apostel wijst dit met beslistheid af.

„Bluscht den Geest niet; veracht de profetieën niet!“

Juist de gedachte aan Christus' wederkomst moet ons samenbinden in een leven bij en uit de Schriften. Ze doe ons luisteren naar wat de Geest tot de gemeente te zeggen heeft en leere ons ons leven naarstig bouwen in de vaste structuur van eenvoudige, vaste, blijde Woordgehoorzaamheid.

* * *

Hebben we de opwekking daartoe niet broodnoodig?

Het blusschen van den Geest, het verachten der profetie behoort in menigen Christelijken kring niet meer tot de groote uitzonderingen.

Menig belijder, die eens voor Gods aangezicht zich tot het tegendeel verbond, laat terwille van allerlei gril en wil de onderlinge samenkomsten na. Men blijft om allerlei redenen weg.

Men wil wel eens „uitslapen“.

'tIs in de kerk te „warm“ of te „koud“; te „tochtig“ of te „benauwd“.

Men blijft weg omdat men iets heeft met dezen of genen broeder.

Men staat „critisch“ tegenover den aanleg of de ligging, de gaven of de talenten van de voorgangers.

Men léert er niet genoeg volgens den één en luistert ge naar den ander, dan is het lang niet „gemoedelijk“ genoeg.

Men wil het vrije profetische woord, door ieder te spreken, die ertoe wordt aangezet.

Men klaagt over doodigheid in den eeredienst

en zoekt de meer vrije en spontane samenkomsten van kinderen Gods, waarbij de kerk het aan warmte en innigheid toch maar niet halen kan.

En als men nog komt, laat men het Woord in lijdelijke lijzigheid maar over zich komen. Men leeft niet mee. Er is te weinig een willen hooren.

Ziet... dat alles is een blusschen van den Geest; een verachten van de profetie. Zulk een houding dooft de Geest-drift der voorgangers en tast uw eigen geestelijk leven aan.

Bluscht den Geest niet!

Ge doet schade aan uzelf.

Ge doet afbreuk aan de kerk des Heeren.

Ge neemt „wereldsche“ allures aan.

Ge schiet in voorbeeld tegenover uw kinderen te kort. Ge acht klein, wat God groot geacht heeft tot de komst van Zijn Rijk in en door u!

Wekt den Geest op en zoolang de Dag toeft en Jezus Christus Zijn Kerk vergadert door Geest en „profetie“, bidt voor uw voorgangers; bidt voor den Dienst des Woords; bidt voor het Woord in de opening van de Schriften; bidt om de opening van uw hart voor dat Woord in al zijn rijkdom.

Acht de profetie hoog.

Waardeer haar in een trouw en naarstig komen tot de gemeente. Zie toch hoe God Zijn wachtende bruidskerk in de woestijn des tijds wil voeden met het Manna, dat verborgen is.

Laat u onder het Woord binden in de gemeenschap der heiligen. Onderzoek de Schriften. Laat het Woord met zachtmoedigheid in u planten. Hebt acht op het profetische Woord, dat zeer vast is, totdat de morgenster opga in uwe harten.

Maranathaleven is liefde tot de Kerk, liefde jegens het ambt, waardeering van den Dienst des Woords.

Wie dat leven leeft, in trouwe, zonder ophief, die zal „heden“ brood eten in het Koninkrijk Gods en „morgen“, in Zijn grooten Dag, niet beschaamd worden in Zijn toekomst.

Ermelo. VAN HERKSEN.

KERKELIJK LEVEN

Publicatie Dr H. Steen.

Lit „De Standaard“ van Woensdagavond j.l. vernam ik per advertentie, dat een „Open Brief“ van Dr H. Steen, geadresseerd aan mij, toen reeds was verschenen. Gewoonlijk ligt een uitgave al eenigen tijd gereed vóór men haar verschijning adverteert; in elk geval moet ook deze uitgave reeds Woensdagmorgen gereed zijn geweest.

Ik zelf evenwel ontving tot op heden — d.w.z. tot op Donderdagmiddag tweede postbestelling — het stuk nog niet; het is blijkbaar meer „open“, dan dat het „brief“ is.

Mocht ook ik nog eens den „brief“ van Dr H. Steen ontvangen, dan zal ik met genoegen nagaan, of, en zoo ja, hoe, er op te antwoorden zal zijn. De lezers hooren volgende week wel nader er van. K. S.

Recht en plicht tot symboolvorming. (III.)

De vraag is dus, aldus Barth, hoe een kerk de mogelijkheid wint, om haar eigen kerkelijke verkondiging te toetsen aan „Gods Woord“.

Er zijn voor dit vraagstuk verschillende oplossingen gegeven, die evenwel Barth geenszins bevredigen.

In de eerste plaats teekent hij protest aan tegen de manier, waarop het modernistische protestantisme, het liberale dus, deze kwestie tracht af te handelen. Dit liberale protestantisme heeft voor het onderscheid tusschen kerkelijke verkondiging en „Woord Gods“ de oogen niet geopend. Het heeft gedaan, alsof dat zoo maar ongeveer dezelfde grootheden waren. „Gods Woord“ werd voor deze richting ontdaan van zijn concreetheid. Het werd vervluchtigd tot een „Idee“. Het „cultuurbewustzijn“ trad straks er voor in de plaats; en zoo werd ten leste daarin positie genomen, en van daáruit verder geredeneerd. Kort en krachtig stelt Barth tegenover dit alles de gedachte, dat de kerkelijke verkondiging naar haar inhoud aan geen anderen maatstaf gemeten behoort te worden dan aan dien van „Gods Woord“. Wat in de kerkelijke verkondiging wordt ondernomen, dat is, zoolat niet wat zijn menselijke motieven en vormen, dan toch wat zijn diepste kern en intentie betreft, onttrokken aan de beoordeeling van eenig „cultuurbewustzijn“ als zoodanig. Het valt niet onder de kritiek van welke filosofie, of moraal, of politiek dan ook. Wie het evenwel toch daaraan meten wil, en niet „Gods Woord“ als criterium neemt, bederft in den grond der zaak alles.

Vervolgens verklaart Barth ook tegen de roomsche „oplossing“ van het aangegeven vraagstuk ernstige bezwaren te hebben. De roomsche opvatting der verhouding tusschen bijbel en kerkelijk leergezag stelt theoretisch wel vast, dat de kerk een heer „boven“ zich heeft, een rechter, die haar doen en laten beoordeelt, maar in werkelijkheid ziet de zaak er toch wel wat anders uit. Feitelijk heeft de roomsche kerk dien „rechter“ niet „boven“ zich, doch „in“ zich; is het niet juist de kerk, die naar roomsche zienswijze de Schrift haar autoriteit verleent? De bijbel is bij Rome niet „vrij-gegeven“; hij

kan zijn vrijen loop niet nemen in de roomsche kerk; hij is geen instantie, die met eigen recht en gezag tegenover de kerk staat. Het naaste en voor de hand liggende richtsnoer van het roomsche geloof is niet het votum van den bijbel zelf, doch het votum der kerk over den bijbel, gelijk Barth, met beroep op roomsche bronnen zelf, constateert.

Het is duidelijk, dat in deze kritiek van Barth de gereformeerden zich wel grootendeels kunnen vinden. Wat hij hier opmerkt, is hunnerzijds reeds vóór Barth ettelijke malen door hen zelf gezegd.

Maar waar nu verder alles op aankomt is dit: heeft bij Barth zelf dan „Gods Woord“ de waarde van een concreet-hanteerbaar maatstaf, waaraan de „kerkelijke verkondiging“ kan worden gemeten?

Het antwoord moet helaas ontkennend luiden.

Want wel zegt Barth, dat het „credo“ (de geloofsbelijdenis, en zijn inhoud) aan de Schrift onderworpen is, en dat daarom de dogmatiek, gelijk ook de vaststelling van kerkelijke belijdenis-uitspraken, voortdurend de correctie van de exegese noodig heeft en onder haar controle staan moet, — maar... als ge dan aan Barth vraagt, wat dan wel onder die „exegese“ te verstaan is, dan krijgt men een antwoord, dat heel die „correctie“ en die „controle“ in de lucht laat hangen.

Barth immers verlangt een z.g. „theologische exegese“.

En deze kunstterm moet speciaal op barthiaansche wijze worden opgevat. „Theologische exegese“ is volgens hem een uitlegging en verklaring der Schriften van Oud- en Nieuw-Testament als profetisch-apostolische geschriften. Zij behoort z.i. de vraag voor oogen te hebben, die aan profeten en apostelen te stellen is: in hoeverre (men lette daarop!) wordt ons hier in dezen tekst „getuigenis van Gods Woord“ gegeven? Men lette hier op den betekenisvollen term: „in hoeverre“ en ook op den anderen: „getuigenis van Gods Woord“; en bedenke daarbij, dat de gereformeerden tegenover de ethischen steeds hebben volgehouden, dat niet Gods Woord in den bijbel is, doch dat de bijbel Gods Woord is. Een stelling, die behalve tegen de ethischen ook regelrecht tegen deze probleemstelling van Barth zich keert.

Deze „theologische exegese“ nu heeft volgens Barth tot onderstelling de herinnering, dat de kerk in Oud- en Nieuw-Testament tot nu toe Gods Woord gehoord heeft, en de verwachting, dat ook de lezer zelf hier voor zijn eigen tijd wederom Gods Woord vernemt. Zij ligt dus tusschen deze herinnering en deze verwachting in.

Maar zóó wordt de z.g. „theologische exegese“ berekend op de manier, die de Schrift als concreet hanteerbaar criterium wegneemt. Want dat ééne element waarop nu juist alles hier aankomt, ontbreekt hier: de zekerheid n.l., dat men inderdaad in de Schrift Gods Woord werkelijk hoort en verstaat; dat het Woord Gods klaarblijkelijk in de Schrift gesproken wordt; dat men over bepaalde dogmata haar mening zonder eenigen twijfel als mening des Geestes weten kan.

Hierin staat de gereformeerde theologie dan ook tegenover Barth. Barth acht het b.v. mogelijk, dat de theologische exegese zich genoodzaakt zou zien, bepaalde deelen van de belijdenis te schrappen, b.v. de „maagdelijke geboorte“. Van de opstanding van Christus acht hij dat evenwel onmogelijk. De gereformeerde theologie evenwel meent, dat eerstgenoemd dogma evenzeer op den bijbel steunt als het laatstgenoemde en vergeet niet, dat Barth de opstanding van Christus anders opvat dan de Schrift.

Maar dat is nog niet het eigenlijke verschilpunt tusschen Barth en ons. Dit eigenlijke geschil ligt veel meer in twee punten. Allereerst ligt het hierin, dat Barth verschil maakt tusschen wat in het centrum van het nieuwtestamentisch getuigenis, en wat aan den zelfkant daarvan staat. „Opgegaan ten derden dage“ (maar dan opgevat in barthiaanschen zin) dat staat volgens hem in het centrum; het daarin vervatte „getuigenis“ zelf staat of valt dus met deze belijdenis-uitspraak. Hemelvaart en „maagdelijke geboorte“ daarentegen staan z.i. niet in het centrum van het getuigenis van het Nieuwe Testament, doch aan den omtrek er van; andere symbool-inhouden eveneens. Deze distinctie tusschen centrale en periferische inhouden van het nieuwtestamentische getuigenis slaat dan de brug tot meerdere of mindere vastheid der belijdenis.

Een tweede verschilpunt tusschen Barth en ons is, dat hij in het credo — de belijdenis — plaats ingeruimd acht voor dogmatische leeruitspraken, die zelve niet eigenlijk de „zaak“ zijn, waarom het feitelijk gaat, doch die naar die eigenlijke „zaak“ alleen maar heen wijzen.

Zoo is b.v. de maagdelijke geboorte, stel, dat men die nóg vasthouden wil, slechts als een „teeken“, een „heenwijzing“ naar een daardoor beteekende zaak te bewaren. Het is een signaal (dat Gods Woord zonder ons toedoen tot ons komt). Maar zulk een „teeken“ is nooit de zaak zelf, die beteekend wordt; het is nooit de materie, waarom het eigenlijk te doen is. Die eigenlijke zaak ligt in iets anders, in casu in de openbaring, en haar manier en haar vooronderstellingen. De maagdelijke geboorte is slechts een teeken, dat heen wijst naar die beteekende zaak. Staat nu vast, dat de gereformeerde theologie in de „maagdelijke geboorte“ en ook in de hemelvaart en het zitten ter rechterhand Gods niet teekenen van iets anders, doch de eigenlijke zaak zelf ziet, waar het om te doen is, dan blijkt, dat tusschen Barth en haar een diepgaand verschil ligt inzake interpretatie en eerbiediging der belijdenis; niet alleen in het speciale geval der Twaalf artikelen, doch ook in het algemeen. Wie een symbool tot mededeeling maakt van „teekenen“, die

men er de za rakte dadige tatie“ e

„Rat

Zool

ons ge

hadden

„Defor

de zijde

bekende

derhalv

bleek is

lagen d

strijd

halve:

Eén c

moeten,

(strijds

Vollenh

„rationa

mysterie

dit gev

we hier

doch he

In een

schappe

mensc

Ander

geval is

naasten

mening

het geve

waar he

te vrag

gelikene

te stelle

welken

men da

zichtig

troost o

net and

Dit is

nabij w

punt re

van Chr

„onperso

vating,

Vollenh

bijgaan

lijk“, al

Christu

Het is

die Prof.

„perso

samenle

dan moe

een zee

kaar al

„persoon

schellen

kerk te

term he

Nu he

zijn, die

eeren da

Bavinck;

afwijzing

persoonli

Dr Bavin

verkeerd

Met e

op of er

vele mee

nen over

begrip: f

Hij be

mensc

mensc

— aldus

persoonli

schen be

wij perso

personen

te openb

Dit is

over „pe

Met di

Prof. He

zich op:

„Ware

dan zou

aanvullir

vernederi

staati

En nu

maar me

zou diene

oogen, en

„(Maar

1) Plich

heilige S

met Prof.

zoo te na

2) Spati

omsche kerk;
cht en gezag
voor de hand
geloof is niet
et votum der
het beroep op

van Barth de
innen vinden.
ds vóór Barth

t is dit: heeft
arde van een
de „kerkelijke

luiden.

„(de geloofs-
t onderworpen
ook de vast-
ken, voortdu-
heeft en onder
s ge dan aan
tegeest“ te ver-
laat hangen.
ische exegese“.
barthiaansche
egese“ is vol-
der Schriften
rofetisch-
t z.i. de vraag
n apostelen te
naar!) wordt
ds Woord“
isvullen term:
ren: „getui-
daarbij, dat de
steeds hebben
bijbel is, doch
g, die behalve
deze probleem-

volgens Barth
kerk in Oud-
rd gehoord
de lezer zelf
is Woord ver-
tering en deze
tegeest“ berede-
konkreet han-
één element
ontbreekt hier:
le Schrift Gods
aat; dat het
Schrift gespro-
data haar mee-
g des Geestes

dan ook tegen-
dat de theolo-
bepaalde dee-
le „maagdelijke
us acht hij dat
eologie evenwel
r op den bijbel
niet, dat Barth
dan de Schrift
e verschilpunt
eschil ligt veel
het hierin, dat
het centrum
en wat aan
aan ten derden
schen zin) dat
daarin vervatte
deze belijdenis-
lijke geboor-
trum van het
doch aan den
uden eveneens
rische inhouden
s slaat dan de
der belijdenis.

Barth en ons
lenis — plaats
uitspraken, die
inrom het feite-
„zaak“ alleen

stel, dat men
a „tekenen“, een
beteekende
aal (dat Gods
). Maar zulk een
teekend wordt;
genlijk te doen
ers, in casu in
haar vooronder-
is slechts een
eteekende zaak.
theologie in de
melvaart en het
en van iets an-
waar het om
th en haar een
atie en carbi-
eciale geval der
neen. Wie een
„teekenen“, die

men erkent, en niet een belijdenis van de beteeke-
de zaken zelf er in ziet, verandert heel het ka-
rakter van het symbool. Het is een even geweld-
dadige verkrachting van het symbool als een „interpre-
tatie“ er van zijn miskenning is.

K. S.

„Rationaliseerend het mysterie naderen“. (I.)

Zoals we hebben opgemerkt, zien we tot onze spijt
ons genoodzaakt, enkele opmerkingen, die we eerst
hadden willen terughouden ter zake van Prof. Hepps
„Deformatie“-brochures, alsnog te geven, nu men van
de zijde der V.U. (een hoogleraar en een curator) het
bekende „Rotterdammer“-bericht gewraakt heeft, en
derhalve ons verzoekt, ons te houden aan hetgeen pub-
liek is. Welnu, publiek is, dat Prof. Hepp de breede
lagen des gereformeerden volks oproept tot den gebeds-
strijd tegen ketterische leeringen van een collega. Der-
halve: nostra res agitur.

Eén der eerste opmerkingen nu, die ons uit de pen
moeten, is deze, dat Prof. Hepp in zijn derde brochure
(strijdschrift tegen eenige regelen schrift van Prof.
Vollenhoven, in een noot) wel waarschuwt tegen het
„rationaliseerend van zeer dichtbij naderen“ van het
mysterie van de Vleeschwording des Woords, doch zelf
dit gevaar niet ontkenen is. Niet het naderen zien
we hier als schuld — dat achten we zelfs plicht¹⁾ —
doch het rationaliseerend „naderen“.

In een gewonen tijd, waarin men elkanders weten-
schappelijke arbeid rustig laat betijen, denkt geen
mensch er aan, op zulke incongruenties te wijzen.

Anders wordt het evenwel, indien — gelijk hier het
geval is — iemand optreedt als aanklager van zijn
naasten collega. Is de aanklager, na bestrijding van de
mening van den aangeklaagde, dan toegekomen aan
het geven van zijn eigen mening ter zake van de vraag,
waar het geding over liep, dan heeft men het recht,
te vragen: hebt gij zelf iets beters? Niet, om een ver-
gelijkend examen tusschen beklagde en aanklager in
te stellen; dat ware tijdsverlies. Doch om te weten: uit
welken gedachtencyclus komt uw critiek zelf op? „Heeft“
men dat eenmaal „door“, dan wordt alles veel door-
zichtiger, en kan vaak de humor weer zijn zachten
troost over ons doen komen. Of misschien moet ik het
net andersom zeggen.

Dit is dan ook de reden, waarom wij ditmaal eens van
nabij willen zien, hoe Prof. Hepp zelf in een bepaald
punt redeneert over de vereeniging der twee naturen
van Christus, ten bewijze, dat de menselijke natuur
„onpersoonlijk“ heeten moet, zeer speciaal naar de op-
vatting, die Prof. Hepp van dit woord geeft. Want Prof.
Vollenhoven — men herinnert zich dat — had in 't voor-
bijaan bezwaart gemaakt tegen het woord „onpersoon-
lijk“, als attribuut voor de menselijke natuur van
Christus.

Het is reeds vaker opgemerkt, dat achter de kwestie,
die Prof. Hepp hier aansnijdt, de andere ligt: wat is een
„persoon“? Indien Prof. Hepp de gereformeerde
samenleving binden wil aan den term „onpersoonlijk“,
dan moet hij ze ook vooraf willen gebonden hebben aan
een zeer bepaald persoonsbegrip. Of we el-
kaar al naspreken: „onpersoonlijk“, en niet weten, wat
„persoon“ is, we waren „klinkend metaal“ en „luidende
schellen“ geworden. Het is niet goedkoop, belijdende
kerk te zijn en met het naspreken van een negatieven
term hebben we nog niet geprofeteerd.

Nu heb ik reeds opgemerkt, dat er gereformeerden
zijn, die het persoonsbegrip heel anders construe-
eren dan Prof. Hepp het doet. Ik wees op Dr J. H.
Bavinck; zijn begrip van „persoon“ moet leiden tot de
afwijzing van Prof. Hepps meening, ook inzake de „on-
persoonlijke“ menselijke natuur. Moet nu om die reden
Dr Bavinck door Prof. Hepp worden geplaatst in het
verkeerde hoekje?

Met een ander gevoel dus dan dat van: „en nu er
op of er onder“ nemen we nu eens kennis van één der
vele meeningen, die onder gereformeerden zoo al kun-
nen overwogen worden ten aanzien van het persoons-
begrip: in casu de meening van Prof. Hepp zelf.

Hij beweert „dat het persoon-zijn van den
mensch geen betrekking heeft op het
mensch-zijn als zoodanig, maar op de
menselijke bestaanswijze“. „Wij bestaan“
— aldus Prof. Hepp — „als individuele en daarom als
persoonlijke menschen. Het persoon-zijn van ons men-
schen brengt steeds eenzijdigheid mede. Omdat
wij personen zijn, hebben wij de aanvulling van andere
personen nodig, om de menselijke natuur eenigzins
te openbaren.“

Dit is dus in het algemeen Prof. Hepps opvatting
over „persoon“.

Met dit persoonsbegrip nadert hij nu „het mysterie“.
Prof. Hepp gaat concludeeren. Het syllogisme bouwt
zich op: men luistert.

„Ware dan ook in Christus een menselijke persoon,
dan zou Hij als mensch noodzakelijk eenzijdig zijn en
aanvulling behoeven. Dit nu zou neerkomen op een
vernedering van Christus als mensch ook in den
staat der verhooging“²⁾.

En nu komt Prof. Hepp — alsof iedereen het zoo
maar met dezen zeer forschen gedachtensprong eens
zou dienen te zijn — tot een pauze. Hij ziet ons in de
oogen, en zegt:

„(Maar) hier is de eer van den Middelaar in het

1) Plicht; want de mysteriën zijn geopenbaard in een
heilige Schrift; we kunnen derhalve niet veel beginnen
met Prof. Hepp's opwekking om de mysteriën des heils net
zoo te naderen, als ge het Rembrandt's Nachtwacht doet...

2) Spatieering van mij, K. S.

geding. Want Christus was als mensch niet een-
zijdig. Hij kon het buiten eenig supplement van
andere personen.“

En daarna geeft Prof. Hepp dan eenige secundaire
bewijzen voor de juistheid van zijn gevoelen. Christus
had geen beschrijfbaar karakter; want
„karakter“ beteekent behalve den positieven inhoud
(1, blijkbaar moet dat er bij gezegd worden, K. S.) steeds
eenzijdigheid. „Kan de psychologie vaststellen, welk(e)
temperament Christus als mensch bezat?“ „On-
doenlijk“, concludeert Prof. Hepp, „want ook het tem-
perament maakt iemand eenzijdig“³⁾.

En dan komt de laatste fingerwijzing in deze rich-
ting:

„Er waren blijkens het Nieuwe Testament vele ziek-
ten, waardoor de menschen uit den tijd, toen Jezus op
aarde wandelde, waren aangetast. Doch is Hij als mensch
blind of kreupel of melaatsch of dor of verlamd ge-
weest? Niets daarvan. En toch heeft Hij al onze krank-
heden op Zich genomen en al onze smarten heeft Hij
gedragen. Aan eenige speciale ziekte heeft Hij
niet geleden. Maar Hij heeft in Zijn lichamelijke lijden
die gevolgen der zonde, welke ons allen gemeen zijn,
op Zich geladen. Den dood, dien wij allen moeten
sterven, is Hij ook gestorven. Aan zwakheden, welke wij
allen kennen als honger, dorst, droefheid, heeft Hij
Zich onderworpen. Zoo roept de Schrift het uit: aan
Hem was niet(s) menselijks vreemd, alleen het men-
schelijk eenzijdige was Hem vreemd. Christus
als mensch wordt dan ook naar omlaag
getrokken, wanneer men Hem het men-
schelijk persoon-zijn en daarmee het men-
schelijk eenzijdig-zijn toeschrijft“.

Tot zoover Prof. Hepp.

Nu is er in dit alles wel een en ander, dat mij lichtelijk
bevreemdt.

Ik begin met de vrijmoedigheid (dat heeft met
persoonsbeoordeling niets te maken), waarmee de be-
zetter van een theologischen kathedraal de collega's
aan de andere faculteiten (plus natuurlijk de theolo-
gische) binden wil aan de opvatting, die hij als dog-
maticus voor zijn dogmatische constructies noodig acht
en wenschelijk keurt. Wie Prof. Hepps persoonsbegrip
niet aanvaardt, die loopt gevaar op de zwarte lijst te
komen: het syllogisme van daareven is een voor elk
gemakkelijk hanteerbare passe-partout.

Nu denk ik er niet aan, hierover te grijnzen. Want
er is één element van waarheid, dat Prof. Hepp blijk-
baar sterk bezig houdt: ik bedoel, dat hij als gerefor-
meerd werker onder vele broeders — exegeten, psy-
chologen, biologen, anthropologen, filosofen, enzovoort
— van hen allen verlangen mag (gelijk zij van hem),
dat zij de binding aan de belijdenis (de vóór-weten-
schappelijke binding) steeds erkennen zullen als eerste
voorwaarde voor gemeenschappelijke en individuele
arbeid. M.a.w. zij allen moeten conflicten vermijden
met wat zakelijk in de belijdenis staat, en daarmee
in hun thetisch werk steeds rekenen. Dat wil dus
dezen keer zeggen: ze mogen niet leeren, wat tekort
doen zou aan de door hen zelf in Christus' kerk vooraf
beleden waarheid, dat de persoon van den Zoon Gods
de ware menselijke natuur heeft aangenomen.

Maar daar staat dan dadelijk iets anders tegenover.
Moeten eerst alle gereformeerde werkers met de be-
lijdenis rekening houden, zij moeten daarna ook samen
met elkander rekenen. En dat op voet van ge-
lijkheid. „De Heraut“ heeft onlangs een klacht ge-
slaakt over filosofen, die vóór dat zij publiceeren, niet
eerst eens met de theologen gingen praten; ik geef
de woorden heel vrij weer. Maar ik zie geen enkele
reden, waarom filosofen bij theologen op audiëntie moe-
ten gaan, als 't omgekeerde niet tegelijkertijd verlangd
zou mogen worden; waarmee dan natuurlijk alle pri-
maats-verhouding, en alle „audiëntie“-vertoon onmid-
dellijk zou afgeschaft zijn. Binnen den kring eener
republiek van geloovende en geloovige wetenschappe-
lijke werkers mag de theoloog inderdaad klagen over
den filosoof, die met hem niet rekt, die op zijn werk
ingrijpt op hinderlijke manier. Maar met hetzelfde recht
mag de filosoof klagen over den theoloog, die zich aan
zou stellen naar het recept: l'état, c'est moi. En dan
halen we meteen al de anderen naar voren: psycholoog,
bioloog, geoloog, en zoo voort. Van een primaat der
theologie gelooven we niets; wij erkennen dat begrip
niet. We erkennen het primaat der Schrift en de prio-
riteit der belijdenis. En dat wil dus in het concrete
geval, dat ons hier bezig houdt, dit zeggen: laat de
dogmaticus, als hij meent, een „persoonsbegrip“ gecon-
strueerd of geaprobeerd te hebben, dat met gepaste
vrijmoedigheid voordragen, en in overweging geven,
ook aan filosoof en psycholoog, etc., maar — laat hij
in vredesnaam niet ons allemaal dadelijk daaraan bin-
den willen op straffe van deformatie te heeten. Tenzij
hij aantoonen kan, dat met zijn persoonsbegrip de be-
lijdenis staat of valt. Want als we er allemaal confes-
sioneel aan gebonden moesten zijn, dan had hij zelf
't niet eens zoo laat mogen ontdekken...

Men geve hier wel acht op; want anders krijgen we

3) Prof. Hepp drukt zich voorzigtiger uit, dan op zijn
eigen standpunt gewenscht is. Als karakter en temperament
„eenzijdig“ maken, of liever, daarvan de demonstratie zijn,
dan kan men ronduit zeggen: Christus had geen karakter,
geen temperament. (Prof Hepp gaat niet zóó ver; hij zegt
alleen maar: men kan het niet beschrijven). In 't voorbijaan
merken we op, dat de stelling: Christus had geen karakter,
toch nog anders luidt dan die: „Hij was karakterloos“. Een
illustratie bij de bewering: bezwaren inbrengen tegen den
term „onpersoonlijk“, beteekent nog niet, dat zoo iemand
zegt: Christus had een menselijke persoon.

Calvinistisch Reveil.

Er is een schoone harmonie tusschen de woor-
den der Heilige Schrift: „Zijt nuchteren“ en
„Wordt vervuld met den Geest!“

Er is allereerst een directe beteekeenis in deze
woorden. Wij zijn nog al eens geneigd om de eerste
beteekenis van een Bijbelwoord voorbij te zien. En
dat is juist niet nuchter. De Schrift wil zeker ook
zeggen, dat de mensch die leeft voor zijn buik of
zijn tabakspot, voor zijn chèque-boekje of voor zijn
roem, de Schatten des Geestes niet kan verwerven.
Waar weelde, stand of positie no. 1 zijn, kan het
koninkrijk Gods niet bloeien. De Hemelsche Op-
voeder prent dit ons in onze dagen hardhandig in,
omdat wij trage leerlingen zijn geworden. En deze
school gaat niet uit vóór de les is geleerd. No. 1 is
no. 1! Dat is eenvoudige waarheid. Wie zal durven
zeggen, dat het ook werkelijkheid is? Wij zijn er
ver van af, van een evangelisch leven! Ik, U. Allen!
Maar ik heb toch voornamelijk iets anders op
het oog. Nuchterheid is werkelijkheidszin.
Nuchterheid zegt: het ziet er niet mooi uit!

Wij hebben de wereld tegen. De gansche
wereld! Zij mag zich geven voor een nationaal
reveil, zij zal zich nooit geven voor een calvi-
nistisch reveil. Zij zal ons den voet dwars zetten!
De proletarische sandaal! De boerenklomp! De
liberale bottine! De fascistische kaplaars! Wij be-
hoeven dien tegenstand niet te onderschatten! Zijt
nuchteren! Wij hebben voorts de omstandig-
heden tegen. Het zal de grootste moeite kosten
ons publieke leven finantiëel in stand te houden.
Onze crediet! Onze scholen! Onze stichtingen
van barmhartigheid! Onze Zending en Evangelisa-
tie! Ons vereenigingswezen! Er zal geloof toe
noodig zijn om diaken te wezen, om lid van de
Commissie van Beheer te zijn, om penningmeester
te worden. Met M.O. Boekhouden komen wij er
niet. Slechts met H. O. Boekhouden, geleerd in de
school van den Heiligen Geest. Met luchthartigheid
klapwieken wij niet over de bezwaren heen, wij
zullen op handen en voeten moeten klauteren over
heuvels van Moelijkheid: zijt nuchteren!

Wij hebben ook onszelf tegen. Dat is het
ergste. Zagen wij het maar meer in! Ik weet niets
benauwenders in ons christelijk leven, dan het
besef, dat wij er zijn. Onze confessie is af. Onze
dogmatiek is af. Onze Bekeering is af! Ja wel!
Maar wij zijn niet zulke pietisten, wij zijn niet zulke
kranen! Wij zijn er niet met ons geloof. Niet met
onze geloofskennis, niet met onze geloofskracht.
Er staan wel kapitalen op onze naam, dat weet
ik ook wel. Maar wij geven pasmunt uit, het
kleingeld gaat van hand tot hand. Het goud is aan
de circulatie onttrokken, de gereformeerde stuiver
wordt bij tienduizenden aangemunt. Wij zijn er
ook niet met onzen wandel. De heiligheid is ons
niet sierlijk. Wij zijn bij degenen die van verre
staan. Deze zijn nuchteren!

Wordt vervuld met den Geest. Dat is
Gods Woord aan de nuchteren. Zijn bevel en Zijn
belofte, eisch en gave! Nuchterheid is naakte ar-
moede! Maar wie er zich op verheft en het als
een triumphfanfare door de wereld schalt „wij zijn
nuchter!“, die is waarlijk een dwaas in den over-
treffenden trap. Nuchterheid is beter dan inbeel-
ding, maar verdienste is zij niet. Zij is openbaring
van schuld. Al het Mijne is het uwe! zegt de
Vader uit de gelijkenis tot den Oudsten Zoon. In
zijn klacht „mij hebt gij nooit een bokje gegeven“
klaagt deze niet den Vader aan, maar klaagt hij
zichzelve aan. Hij kon rijk zijn, toch was hij arm.
Die stakker! Hij verging van honger aan des
Vaders tafel!

Hoe kon hij met den dichter spreken:

Alleen mijn hart, die dorre stengel!
Hoe mild en malsch Gij hem begoot,
Vertoont noch blad noch bloemgebengel,
De taale stok blijft grauw en dood!

Maar terwijl de overvloed der oordeelen op
aarde is, wordt de Gemeente geleid aan de beek
der wellusten!

Wordt vervuld met den Geest!

Dan gaat alles bloeien.

O, hoe verlangt mijn hart naar een calvinistisch
reveil!

God doe het ons beleven!

N. B.

een wetenschappelijke dictatuur, die niet erg gevaarlijk
is in een universiteit (daar spinnen de professoren toch
in den regel ieder aan eigen draad), maar die heel erg
gevaarlijk kan worden, als een paar theologische pro-
fessoren zich met enkele dominees en ouderlingen
samentrekken in één synode, om b.v. te opereeren van
een bepaald persoonsbegrip uit, en daarmee
vonnissen te strijken, die binnen de kerk uitvoerbaar,
doch buiten de kerk wetenschappelijk onhoudbaar zijn.
Laat me voorbeelden mogen noemen: Er zijn men-

schen, die „persoon” opvatten als „georganiseerde zinnelijke totaliteit”. Zulken kunnen zeggen (stel, dat ze overigens gereformeerde belijders zijn): Ik geloof, dat Christus' menschelijke natuur persoonlijk was; maar ik geloof zeker niet, dat ze menschelijk-persoonlijk was; en ik kom daartoe door mijn geloof, dat de Persoon van den Zoon Gods de menschelijke natuur heeft aangenomen. Of zij gelijk hebben — wat ik ontken — doet er nu niet toe. Ik vraag alleen maar: snijdt hun gesprek niet af, leg hun geen slot op den mond, tenzij ge kunt toonen, dat hun persoonsbegrip met de belijdenis moet strijden. Anderen zeggen: persoon is hij, die voor zijn doen en laten verantwoordelijk is; in welk geval er weer bezwaar zou zijn tegen het spreken van een „onpersoonlijke” natuur. En zoo zijn er ettelijke persoonsbegrippen opgesteld in den loop der filosofische ontwikkeling. Sedert de theologische formule voor de drie-eenheid (één substantie of wezen, drie hypostasen of personen) met veel vreezen en beven zoo ongeveer als rustpunt aanaard, hoewel nog nooit heelemaal met rust gelaten is (ook niet door Prof. Hepp), is de filosofie, en ook de psychologie heel kalm over het persoonsbegrip blijven doorkijken; en ook christenen hebben daar druk aan meegedaan; met denke maar aan Prof. Waterink, Dr J. H. Bavinck en Dr A. Kuypers, die een bewerking gaf van J. H. Bavincks „Inleiding in de zielkunde”. Wie durft beweren, dat zij zijn uitgegaan van Prof. Hepps nog niet eens gepubliceerde persoonsbegrip?

Het is niet zonder humor, dat Prof. Hepp Prof. Vollenhoven bestrijdt, onder meer onder beroep op zijn (Prof. H.'s) eigen persoonsbegrip, terwijl in denzelfden tijd Dr H. Steen aan Prof. Vollenhoven verwijt, dat hij niet met wat meer algemeene-genade-respect de „gangbare filosofie” behandelt. Maar als dat ééne persoonsbegrip van Prof. Hepp zóó volstrekt geldig is, dat daarmee de gereformeerde belijdenis staat of valt, dan is het wel een dikke streep door de zeer menigvuldige persoonsbegrippen van de filosofen aller eeuwen. En vooral door hun menigvuldigheid. Haalt Prof. Vollenhoven een streep door de werken van honderd-en-één filosofen? Ik zal 't niet ontkennen; hij is trouwens gereformeerd, en dus gedwongen tot het weerspreken van zeer veel leeringen. Maar Prof. Hepp haalt met zijn persoonsbegrip een streep door 't werk van op z'n minst honderd-en-twee. Ik mag daar geen kwaad van zeggen; alleen maar: hij vergunne zijn broeders de mogelijkheid, om het ook door honderd-en-twee te doen, en toch te blijven beweren, dat ze van harte gaarne de belijdenis onderschrijven omtrent den Zoon Gods, die de ware menschelijke natuur heeft aangenomen.

Temeer volge Prof. Hepp deze gedragslijn, omdat er wel heel ongereformeerde filosofen zijn, die heel dicht naderen aan wat Prof. Hepp omtrent het begrip „persoon” schijnt te willen leeren. Prof. Hepp ziet één der meest elementaire componenten in het persoonsbegrip daarin, dat de (menschelijke) persoon eenzijdig is, en anderen noodig heeft, om door hun „aanvulling” „de menschelijke natuur eenigszins te openbaren”. Als ik het wel begrip, had Adam vóór de schepping van de vrouw daar dus een heele toer aan, maar worden onze kansen op het verwerven van het praedicaat „persoon” dagelijks beter, naarmate we dichter opschuiven naar den jongsten dag. Ik onderzoek dat niet eufemisch, maar wijs er alleen op, dat dergelijke opvattingen ook wel door anderen worden voorgedragen. Het element, waarop Prof. Hepp zoo veel nadruk legt, is dat der „aanvulling”, die de menschelijke persoon noodig heeft, om de menschelijke natuur te openbaren; het behoeven van een „supplement”. Gelijke gedachten nu zijn uitgesproken door hen, die het persoonsbegrip opbouwen onder sociologisch gezichtspunt.

Maar daarmee is dan tevens in ruwe trekken aangeduid, dat tusschen mensch (persoon) en gemeenschap verband bestaan moet.

Los daarvan belijden we, dat de sociale positie van een mensch, ook van den Zoon des menschen, als ambtsdrager en als bedienaar van het ambt niet los te denken zal zijn van de gemeenschap, binnen welke hij, als mensch, in alles ons gelijk (uitgenomen de zonde), zich heeft te bewegen in een bepaald milieu, cultuurhistorisch bepaald, zooals Christus in zijn vernedering dat aantrof in de volheid des tijds.

Dit gezichtspunt brengt consequenties mee, voor wie het eenmaal aanaard heeft.

Volgende week willen we daarover nog iets opmerken.

K. S.

Een publicatie van den Senaat der Vrije Universiteit. Een „baken op de kust”.

Verleden week hebben we uit de door Dr H. Steen tegen Prof. Vollenhoven gerichte brochure enkele zeer merkwaardige uitspraken geciteerd. Uitspraken, die de onderscheiding in Schriftuurlijke en onschriftuurlijke wijsbegeerte onwetenschappelijk en onhoudbaar noemden, zulks dan vanwege de algemeene-genade-theorie, die Dr H. Steen huldigt.

We hebben reeds enkele uitspraken van Dr A. Kuypers en Dr H. Bavinck aangehaald, waaruit blijkt, dat ze er anders over denken dan Dr H. Steen. En we spraken in verband daarmee over een achteruit zetten van de klok.

Het heeft zijn nut, niet alleen de gevoelens van Kuypers en Bavinck, maar ook de officiële stem der Vrije Universiteit te hooren. Misschien, dat een enkele kerkbode, die zich al verblijdt over de hulp, die Dr Steen aan Prof. Hepp bewijst, daardoor wat bedachtzamer wordt. De hulp lijkt me niet ongevaarlijk.

Voor me ligt de „Publicatie van den Senaat der Vrije Universiteit inzake het onderzoek ter bepaling van den

weg, die tot de kennis der gereformeerde beginselen leidt” (Amsterdam, J. A. Wormser, 1895). Het is een officiële publicatie, geteekend J. Woltjer, h. t. Rector, en A. Kuypers, h. t. ab actis, 8 Nov. 1895.

Ik neem er een enkele passage uit over. Allereerst nr 5:

De Gereformeerde beginselen mogen niet, naar de wijze der Nominalisten, in onsamenhangenden zin worden opgevat, als ware hieronder te verstaan hetgeen of bij Calvin of bij eenigen Calvinist na hem, als bewust denkbeginsel is uitgesproken. Meer dan eenige andere richting is juist het Calvinisme tegen zulke oppervlakkige opvatting gekant. Van God en niet van den mensch ging de actie uit, die aan een deel der Christenheid den hooger levensvorm schonk, die in het Calvinisme belichaamd is. De gedachte, die bij deze actie Calvin en zijn geestverwanten dreef, gaat boven hun persoonlijk denken uit. Zij zijn geleid door motieven, die lang niet altijd tot hun persoonlijk bewustzijn, in al haar klaarheid, waren doorgedrongen. En allerminst stelde helder inzicht in den organischen gedachtenaansluiting van deze motieven hen tot het formuleeren van hun denkbeginselen in staat.

Uit dien hoofde is het wetenschappelijk onderzoek naar de Calvinistische beginselen allermint afgevoerd, zoo we weten wat Calvin dacht; maar is dit dan eerst voleind, zoo we volledig en in juist verband die uitgangspunten voor ons denken, op elk terrein des levens, voor ons hebben, waaruit logisch consequent een denkwijze voortkomt, die het Calvinisme als levensverschijnsel ten volle dekt en in zijn verschillende levensuitingen verklaart.

Van beteekenis is ook wat we lezen in nr 16:

Overmits Art. 2 van de Statuten der Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag bedoelt een beoefening der onderscheidene wetenschappen op den grondslag der Gereformeerde beginselen voor onzen tijd in het leven te roepen, is het vóór alle dingen noodig, dat aan die beginselen ook de beantwoording worde ontleend van de vragen, die eerst sinds Kants onderzoek van het kennende subject meer op den voorgrond zijn getreden, en die in de 16de eeuw zich nog aan niemand, en dus ook niet aan Calvin, in die volle strekking voordeden. Over den aard en het wezen onzer kennis, over de wijze waarop het kennend vermogen werkt, op het verband tusschen dit kennend vermogen en het te kennen voorwerp, over de grenzen onzer kennis, over de methode om kennis te erlangen, onderscheidenlijk bij de natuurlijke en de geestelijke wetenschappen, is bij onze vroegere Calvinisten geen genoegzaam bevredigend bescheid te vinden.

Toch mag ook de beantwoording van deze vragen, volgens Art. 2, niet van elders worden verwacht, maar moet zij worden ontleend aan de Gereformeerde beginselen. Om nu hiertoe te geraken, zijn de gegevens die van Calvinistische zijde, in verband met „menschen schepping naar den Beelde Gods, zijn vastgesteld, zoo omtrent het wezen van den mensch en zijn vermogens, als omtrent de verhouding van onze kennis tot de kennis Gods, omtrent de verhouding van den mensch tot den kosmos, omtrent de verduistering van ons verstand en de verdonkering van onze wijsheid door de zonde, omtrent het verband tusschen natuurlijke en bijzonderlijk geopenbaarde kennis, omtrent de uitwerking der palingenesie en der illuminatio, omtrent de vormen, die de creatuurlijke kennis bij de engelen en de gezaligden heeft, zóó bijeen te verzamelen, dat daaruit de theorie der kennis kunne worden opgebouwd.

Subsidiair doet dan daarbij dienst de kennisneming van den strijd, die over onderwerpen, hiermee samenhangende, van Calvinistische zijde gevoerd is met de Roomschen over de openbaring, met de Anabaptisten en anderen over de illuminatio, met de Lutherischen over de rede in den gevallen mensch, met de Socinianen over de rede en de openbaring, met de Cartesianen over het uitgangspunt van alle zekerheid, en met anderen over het verband tusschen kennis en gevoel, over het Nominalisme, en over de aangehooren begrippen.

Deze stellingen zijn (nadat ze eerst voor een gedeelte waren publiek gemaakt door Prof. Jhr Mr A. F. de Savornin Lohman) in haar geheel gepubliceerd door den Senaat der V.U., en „De Heraut” (5 Jan. 1896), legde ze haar lezers voor onder het opschrift: BAKEN OP DE KUST (vgl. Rullmann, „De Vrije Universiteit”, 185).

Men zou dit „baken op de kust” in 1937 ook willen oprichten ter waarschuwing tegen de encyclopaedische constructies van Dr H. Steen. Ik weet niet, of Prof. Hepp ook van Dr Steens afwijking van het gevoelen der Vrije Universiteit zal constateeren, dat ze een „deformatie” is, die „periodiek” is, als alle deformatie. Ik voor mij erken het periodieke van reformatie en deformatie niet; ik heb een andere voorstelling omtrent de verhouding van „natuur” en „genade”, en dus ook omtrent „verklarende” opsporing van „wetten” (van bloei en inzinking) enerzijds, en (door het geloof uit de vruchten) „verstaande” erkenning en verwachting van Gods vrije werking in Zijn kerk.

Maar, hoe dit zij, dat het hoog noodig is, om tegenover Dr H. Steens misbruik van de algemeene-genade-leer (zie nummer verleden week) en zijn ondernemen van den grondslag der Vrije Universiteit weer dit „baken op de kust” op te richten, dat geloof ik wel.

Laat men nu eindelijk eens gaan oppassen, dat men op de wonderbare wegen der hedendaagsche polemiek, niet de Vrije Universiteit een klap in het aangezicht geve, zóó erg, als er tot nu toe nog geen is aangekomen.

K. S.

De Statenvertaling, 1637—1937.

In de afgelopen week is een plechtige samenkomst te Amsterdam gehouden, ter herdenking van het 300-jarig bestaan van de Statenvertaling. Tot onze spijt

konden we er niet tegenwoordig zijn; gebed en dankzegging zijn vóór en na deze vergadering op hun plaats geweest.

In verband met deze herdenking willen we thans de aandacht vestigen op het dezer dagen bij de Erven Bohn N.V. te Haarlem verschenen Gedenkboek „De Statenvertaling 1637—1937”. De prijs ervan bedraagt f 1,20 gebonden. Gewoonlijk laten we ons niet met prijzen in; dezen keer doen we het wel, omdat het boek (196 blz.) zoo bijzonder goedkoop is. Voor leden en begunstigers van het Nederlandsch Bijbelgenootschap bedraagt de prijs zelfs f 0,90 geb.

Tot aanschaffing van dit werk (met illustraties) kunnen we hartelijk adviseeren. Het is buitengewoon leerzaam.

K. S.

Is het mijn schuld?

II.

Nog een andere brochure: over het instituut van hulpprediker. Hier is de argumentatie met recht zwak, moppert de brochure-lezer. Die boekschrijvers schijnen te denken: benoem een hulpprediker en het komt in orde. Is er een bijzondere sociale genade, die aan het hulppredikerschap inhaerent is? Gaat er van den benoemingsbrief tot hulpprediker in den binnenzak een magische kracht uit? Van Randwijk en Risseeuw, aldus onze brochurelezer, schijnen het te denken. Is het de deemoed van het voorvoegsel „hulp”, dat zoo aantrekkelijk is, of is het 't zwevende van hun kerkrechtelijke positie, dat de fantasie prikkelt?

En maakt Risseeuw geen fout, als hij den hulpprediker ambtelijk huisbezoek laat doen, zonder tot ouderling te zijn gekozen en als hij hem doet bedanken voor een beroep tot predikant, om in de plaats daarvan een benoeming tot hulpprediker op een andere plaats aan te nemen?

Nog is het mopperen van den gedegen brochurelezer niet ten einde. We moeten hem nog wel even het woord laten, des te beter kunnen we Risseeuws belangrijke boek straks op zijn werkelijke verdiensten beoordeelen.

Het boek snijdt ook de verhouding van ambtsdragers tot gemeente aan en omgekeerd. Bij zulk een precair onderwerp is, zoo zal de gaarne objectieve brochurelezer opmerken, eenzelfde bezwaar aan te voeren als bij de diaconale voorzorg. Hier wordt de toestand in één gemeente blijkbaar stilzwijgend als gemiddelde aanaard en de indruk gewekt, alsof de dominees van middelbaren leeftijd of schrijfdominees, of salondominees zijn.

Tot zoover de criticus, die een roman slechts kan lezen als brochure in verhaalvorm.

Wat hiervan te zeggen? In de eerste plaats dit, dat die criticus dan nog niet ver genoeg is gegaan. Hij heeft nog een kleinigheid vergeten en wel, dat dat heele verhaal van a tot z verzonnen is, dat er geen Egbert Lemke bestaat en geen Ds Priem, geen Maud Couprie en geen Lien de Regt, geen Ds Goedhart en geen ouderling Tuimenga. Wat heeft nu alles wat de schrijver over die onderwerpen gezegd heeft voor bewijskracht, wanneer de werkelijkheid slechts tot boelseekle heeft gediend, waarvan hij maakt wat hij wil? Is daarmee niet elke tendenzroman bij voorbaat al veroordeeld, ja nog sterker, hebben nu niet zij gelijk gekregen, die den roman als kunstvorm veroordeelen?

Maar nu gaan we dan ook zien wat we aan elkaar hebben; hier ligt de wending. Wat die goed bedoelende, maar slecht lezende criticus als het grootste kwaad aan den roman weet aan te wijzen, dat is juist zijn meest karakteristieke eigenschap: het element van verbeelding.

O, zult ge zeggen, dus een romanschrijver mag den boel verdraaien zoo hij wil, generaliseeren, overdrijven, verhoudingen scheef voorstellen en dan nog meenen, dat hij de oplossing van een vraagstuk in feite dichterbij heeft gebracht?

Volstrekt niet. Mits u maar begrijpen wilt, dat die verbeelding aan bepaalde voorwaarden gebonden is, eigen wetten volgt en aan hooge eischen moet voldoen. De moeilijkheid zit natuurlijk hierin, dat die voorwaarden, die wetten en die eischen niet zoo maar ergens nageslagen kunnen worden. Ze op te sporen en te formuleeren is misschien nog moeilijker dan de opsporing en formulering van natuurwetten. Want de cultuur gaat boven de natuur uit.

Maar hoe kan dan de werkelijkheid door verbeelding gebaat zijn? Och, dat begrijpt een Oosterling beter dan een Westerling. Het verdicte verhaal spiegelt de werkelijkheid. Het verhaal geeft de dingen los van onze eigen kleine belangen, los van onze kleine angsten en huichelarij, die ons vaak beletten de dingen uit onze omgeving juist te zien. En dit is de hoofddienst van Risseeuws boek, dat het plotseling tot ons zegt: Gij zijt die man; gij zijt de schuldige. Dat heeft de verbeelding bewerkt.

Als we in de krant lezen van een aardbeving, of van een overstrooming, of van hongersnood,

dan grijp neer wa lip van een of zelf die op in e handeld gehaald zien, zo de deur handige schoven.

Laten kunnen die Risseeuw.

De g aan gev heeft d lijken a hij veel schrijver zorgen, van veel wordt te leeft, dat hulpbet reageert te vind. leeft zo.

Lemke voor de hoofdstu de groep erover l zeggen: elkaar c vaardig.

De di liefde v En waar met in d zaamheid van de l niet enk de sfeer sjonwple Nu is da kelijk „a heid lijk ver insti nooit te v rij hij die hem nu een gaande weente i slechts l daarin is zich hee dit alles seeuw m delijk gr boek. Ge met welk heeft nee ken. Wa met rech boek afve kerk! He maar om telijke n.

Het h zijn hulpj lijk niets is Lemke nadruk o kerk, op heid en g komt ook grond. In wel graa in zijn g van de k vermeden zelf iets Maar afg vind ik d slaagt. H Hij is he De v e gemeen wordt hie werken d dominee beladen i — roman over zich móet Pri tot zijn o tulj zou v maakt, d Havelaar, consciënti En wat l dat ze zie de één ac comfort. jongen m sluiting v